

Sygn. akt III CSK 92/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 25 lutego 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Pietrzykowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Monika Koba

SSA Janusz Kaspryszyn

Protokolant Bożena Kowalska

w sprawie z powództwa G. w K.

przeciwko Z. S.A. w T.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej

w dniu 25 lutego 2016 r.,

skargi kasacyjnej strony powodowej oraz skargi kasacyjnej strony pozwanej

od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 17 października 2014 r., sygn. akt I ACa (...),

- 1. uchyla zaskarżony wyrok w punktach 1 (pierwszym) i 3 (trzecim) i oddala w tej części apelację;**
- 2. oddala skargę kasacyjną powódki;**
- 3. obciąża powódkę kosztami postępowania apelacyjnego i kasacyjnego, pozostawiając szczegółowe wyliczenie referendarzowi sądowemu w Sądzie Okręgowym w K.**

UZASADNIENIE

Spółka G. w K. domagała się zasądzenia od Z. Spółki Akcyjnej w T. kwoty 921 883,71 zł z ustawowymi odsetkami i kosztami procesu. Sąd Okręgowy w K. wydał nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym. Pozwana wniosła sprzeciw od nakazu zapłaty.

Sąd Okręgowy w K. wyrokiem z dnia 16 kwietnia 2014 r. oddalił powództwo i zasądził od powódki na rzecz pozwanej kwotę 7 200 zł, tytułem kosztów procesu. Ustalił, że Sąd Rejonowy w T. nadał w 2000 r. na rzecz powódki klauzulę wykonalności w zakresie § 6 aktu notarialnego co do kwoty 1 652 102,23 zł tytułem kary umownej należnej powódce od pozwanej. Kwota ta została zapłacona przez pozwaną. Powódka i W. Ś. w dniu 13 kwietnia 2004 r. zawarli umowę współpracy i umowę cesji wierzytelności przysługującej powódce wobec pozwanej co do odsetek od kwoty 1 652 102,23 zł za okres od 15 kwietnia 2001 r. do dnia 13 kwietnia 2004 r. w wysokości 921 883,71 zł. Na podstawie tej umowy W. Ś. miał przygotować projekt przedsięwzięcia powódki i polskiego przedsiębiorcy, z zaangażowaniem kapitału, który miała stanowić wyegzekwowana od pozwanej kwota 921 883,71 zł oraz odsetki od tej kwoty, a wierzytelność ta została przelana na rzecz W. Ś. za kwotę 20 000 zł. W. Ś. jako nabywca wierzytelności pozwał pozwaną o zapłatę kwoty 921 883,71 zł. W. Ś. zmarł dnia 14 września 2008 r., a będące jego spadkobiercą ustawowym Miasto W. cofnęło pozew. Pozwana nie zgodziła się na przystąpienie powódki do toczącego się wówczas procesu, a Sąd Okręgowy umorzył postępowanie. W dniu 30 marca 2012 r. powódka złożyła oświadczenie o odstąpieniu od umowy o współpracy i od umowy cesji wierzytelności.

Sąd Okręgowy przyjął, że powódka ma legitymację czynną w niniejszej sprawie, z chwilą bowiem odstąpienia od umów o współpracy i cesji powódka ponownie nabyła uprawnienia dotyczące dochodzonej wierzytelności. Uzasadniony jest natomiast, w ocenie Sądu Okręgowego, zarzut przedawnienia roszczenia. Dochodzoną w pozwie kwotę stanowią skapitalizowane odsetki, które przedawniają się za każdy dzień osobno. Skoro powódka domaga się zasądzenia odsetek od dnia 15 kwietnia 2001 r. do dnia 13 kwietnia 2004 r., roszczenie to ulega przedawnieniu po upływie trzech lat za każdy dzień, czyli najpóźniej w dniu

13 kwietnia 2007 r. Przerwanie biegu terminu przedawnienia nie nastąpiło z dniem 13 kwietnia 2004 r., kiedy W. Ś. wniósł do sądu pozew o zapłatę, skoro pozew został cofnięty przez jego spadkobiercę i stosownie do art. 203 § 2 k.c. nie wywołał skutków, jakie ustawa wiąże z wytoczeniem powództwa.

Powódka wniosła apelację od wyroku Sądu Okręgowego, zarzucając naruszenie art. 5, art. 117, art. 118 i art. 482 k.c. oraz art. 203 § 2 w związku z art. 355 § 1, art. 233 § 1, art. 355 i art. 365 k.p.c.

Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 17 października 2014 r. zmienił wyrok Sądu Okręgowego w ten sposób, że zasądził od pozwanej na rzecz powódki kwotę 921 488,38 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 17 lipca 2013 r., w pozostałej części oddalił powództwo i apelację oraz zasądził od pozwanej na rzecz powódki kwotę 46 075 zł tytułem kosztów postępowania apelacyjnego. Uzupełnił ustalenia faktyczne, dokonane przez Sąd Okręgowy, przedstawiając postanowienia § 5, 6, 7 i 9 umowy współpracy zawartej przez powódkę z W. Ś. Podkreślił, że w tej umowie dominują elementy charakterystyczne dla stosunku zlecenia (art. 734 k.p.c.), a przygotowanie przedsięwzięcia gospodarczego nosi cechy umowy o dzieło (art. 627 k.c.). Strony musiały darzyć się szczególnym zaufaniem, a osoby reprezentujące powódkę musiały dobrze znać W. Ś. Nie budzi wątpliwości, że umowa cesji wierzytelności stanowiła element całego stosunku zobowiązaniowego, względem umowy współpracy miała charakter akcesoryjny, a jedynym jej celem było ułatwienie W. Ś. wykonania umowy współpracy. W ocenie Sądu Apelacyjnego, obie umowy wygasły w chwili śmierci W. Ś. Zgodnie bowiem z art. 748 k.c., w braku odmiennej umowy zlecenie wygasa wskutek śmierci przyjmującego zlecenie. Również umowa o dzieło, którego wykonanie zależy od osobistych przymiotów przyjmującego zamówienie, rozwiązuje się wskutek jego śmierci (art. 645 § 1 k.c.). Wygaśnięcie umowy współpracy wydaje się zatem oczywiste, natomiast wygaśnięcie umowy cesji wynika z akcesoryjnego charakteru tej umowy i z woli samych stron, które postanowiły, że umowa cesji rozwiązuje się w razie wygaśnięcia bądź rozwiązania umowy współpracy. W konsekwencji, zdaniem Sądu Apelacyjnego, wierzytelność będąca przedmiotem umowy cesji nigdy nie weszła w skład spadku po W. Ś. Oświadczenie o cofnięciu pozwu złożone przez Miasto W. było zatem bezprzedmiotowe - postępowanie powinno zostać

umorzone nie wobec cofnięcia pozwu, lecz wobec śmierci W. Ś. (art. 355 § 1 k.p.c.). W tych okolicznościach odmiennie należy ocenić problem przedawnienia roszczenia powódki. Wniesienie pozwu o zapłatę wierzytelności przez W. Ś. wywołało skutek materialnoprawny w postaci przerwania biegu przedawnienia roszczenia tej wierzytelności (art. 123 § 1 k.c.), a bieg przedawnienia rozpoczął się na nowo od dnia uprawomocnienia się postanowienia o umorzeniu postępowania (art. 124 § 1 k.p.c.). Sąd Apelacyjny zasądził na rzecz powódki od pozwanej kwotę 921 448,38 zł od dnia 17 lipca 2013 r., czyli od dnia doręczenia odpisu pozwu pozwanej w niniejszej sprawie. Odsetki od wierzytelności, którą powrotnie nabyła powódka, mogą bowiem być dochodzone najwcześniej od dnia doręczenia odpisu pozwu w niniejszej sprawie (art. 482 § 2 k.c.).

Obie strony wniosły skargi kasacyjne od wyroku Sądu Apelacyjnego. Pozwana, nie znając jeszcze uzasadnienia wyroku, zaskarżyła go w całości, zarzucając naruszenie prawa materialnego, mianowicie art. 118, art. 123 § 1 i art. 510 § 2 w związku z art. 749 k.c. (chodziło zapewne o art. 748 k.c.), oraz naruszenie przepisów postępowania, mianowicie art. 203 § 2, art. 233 § 1 i art. 378 § 1 k.p.c. W uzupełnieniu skargi kasacyjnej zarzuciła naruszenie prawa materialnego, mianowicie art. 941, art. 510 § 1 i 2, art. 353¹ w związku z art. 510 § 1 i 2 oraz art. 123 pkt 1 i art. 124 § 1 i 2 k.c., a także naruszenie przepisów postępowania, mianowicie art. 192 pkt 1 i 3 k.p.c. w związku z art. 123 § 1 pkt 1 k.c., art. 378 § 1 i art. 379 pkt 5 k.p.c. Powódka zarzuciła naruszenie prawa materialnego, mianowicie art. 117 i art. 118, art. 123, art. 482 oraz art. 496 i art. 497 k.c., a także naruszenie przepisów postępowania, mianowicie art. 386 § 4, art. 192 pkt 3 i art. 328 § 2 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W niniejszej sprawie kluczowe znaczenie ma ocena dwóch umów zawartych dnia 13 kwietnia 2004 r. w W. między Spółką G. w K. a W. Ś., mianowicie umowy współpracy i umowy cesji wierzytelności (przelewu), w kontekście śmierci W. Ś.

Zgodnie z preambułą umowy współpracy, strony zgodnie postanowiły zorganizować wspólne przedsięwzięcie gospodarcze polegające na tym, że Spółka G. na podstawie odrębnej umowy cesji wierzytelności przeniesie na rzecz W. Ś.

wierzytelność przysługującą jej wobec Z. S.A. w T. z tytułu odsetek ustawowych należnych za okres od dnia 15 kwietnia 2001 r. do dnia 14 kwietnia 2004 r. wynoszących 921 883,71 zł z prawem dochodzenia dalszych odsetek (art. 482 k.c.) za kwotę 20 000 zł, a W. Ś. jest obowiązany do przygotowania i przedstawienia w terminie 4 miesięcy od daty uprawomocnienia się orzeczenia w sprawie o zasądzenie od Z. S.A. w T. kwoty 921 883,71 zł wraz z odsetkami i kosztami procesu, projektu przedsięwzięcia gospodarczego pomiędzy Spółką G. a polskim podmiotem gospodarczym z zaangażowaniem kapitału, który będzie stanowić wierzytelność, o której wyżej mowa. W § 3 umowy Spółka G. oświadczyła o przeniesieniu na rzecz W. Ś. odrębną umową wierzytelności wobec Z. S.A. w T. W § 5 umowy współpracy wskazano, że umowa cesji wierzytelności została zawarta w wykonaniu umowy współpracy, która ma charakter nadrzędny w stosunku do umowy cesji, jak również wszelkich jej uzupełnień w formie aneksów, a wygaśnięcie umowy współpracy wskutek jej rozwiązania lub odstąpienia od niej przez G. ma skutek rozwiązujący także wobec umowy cesji wierzytelności oraz jej aneksów. Zgodnie z § 6 ust. 1 umowy współpracy, W. Ś. zobowiązał się do przygotowania i przedstawienia w terminie 4 miesięcy od daty uprawomocnienia się orzeczenia w sprawie o zasądzenie od Z. S.A. w T. kwoty 921 883,71 zł, wraz z odsetkami i kosztami procesu, projektu przedsięwzięcia gospodarczego z udziałem Spółki G. a polskim przedsiębiorcą, którego kapitał będzie stanowić kwota 921 883,71 zł. W § 9 ponownie podkreślono nadrzędny charakter umowy współpracy wobec umowy cesji.

Umowa cesji wierzytelności z dnia 13 kwietnia 2004 r. została zawarta w celu udzielenia pomocy D. w W. Według § 3 tej umowy, wierzytelność, o której mowa, została przeniesiona na rzecz W. Ś. za cenę 20 000 zł. Zgodnie § 5 umowy, postanowienia dotyczące ceny nabycia wierzytelności, terminu płatności i warunków jej zapłaty zostały uregulowane w aneksie do umowy, którego treści strony zobowiązały się nie ujawniać. W § 6 umowy W. Ś. powierzył adwokatowi T. N. pełną obsługę prawną w zakresie sądowego dochodzenia roszczeń wynikających z nabytej wierzytelności, udzielił pełnomocnictwa nieodwołalnego, a w odrębnej umowie miało być określone wynagrodzenie adwokata. Stosownie zaś do § 7 umowy, jeżeli zapadnie orzeczenie sądu powodujące utratę przez wierzytelność

przymiotu wymagalności lub orzeczenie stwierdzające jej istnienie zostanie pozbawione wykonalności – umowa zostaje rozwiązana, a strony zwrócą sobie wzajemnie świadczenia.

Wykładnia obydwu umów prowadzi do wniosku, że – mimo sformułowań zamieszczonych w § 5 i 9 umowy współpracy – trudno jest mówić o nadrzędności umowy współpracy wobec umowy cesji, skoro są to w istocie umowy niezależne od siebie. Z umowy współpracy wynika, że W. Ś. zobowiązał się do zapłaty 20 000 zł za przeniesienie na niego wierzytelności, do wyegzekwowania tej wierzytelności od pozwanej oraz do przygotowania i przedstawienia projektu przedsięwzięcia gospodarczego z udziałem Spółki G. a polskim przedsiębiorcą, którego kapitał będzie stanowić kwota 921 883,71 zł, a więc kwota wyegzekwowana od pozwanej. Nie jest jasne, w jakim celu W. Ś. zawarł umowę, z której nie miał żadnych korzyści, a tylko wydatki i inne obowiązki. Dopiero z umowy cesji wierzytelności dowiadujemy się, że rzeczywistym celem tej umowy było udzielenie pomocy D. w W., który zapewne był „polskim przedsiębiorcą” w rozumieniu § 6 umowy współpracy. Poza tym w umowie cesji nie ma żadnego nawiązania do umowy współpracy.

Zasadniczym błędem Sądu Apelacyjnego było odwołanie się wyłącznie do postanowień umowy współpracy, zwłaszcza tych wskazujących na jej nadrzędny charakter wobec umowy cesji, przy całkowitym pominięciu postanowień umowy cesji. Doprowadziło to Sąd Apelacyjny do wniosku, że obie umowy wygasły w chwili śmierci W. Ś. zgodnie z art. 748 i art. 645 § 1 k.c. Wniosek ten jest niewątpliwie trafny w odniesieniu do umowy współpracy. Nie można natomiast zgodzić się z twierdzeniem, że wygasła również umowa cesji wierzytelności. Z § 5 umowy współpracy wynika, że jej wygaśnięcie wskutek jej rozwiązania bądź odstąpienia przez nią przez powódkę ma skutek rozwiązujący wobec umowy cesji. Tymczasem w niniejszej sprawie do wygaśnięcia umowy współpracy doszło wskutek śmierci W. Ś.. Śmierć jednej ze stron umowy cesji (przelewu wierzytelności) nie powoduje zaś oczywiście wygaśnięcia tej umowy. W konsekwencji wierzytelność nabyta na podstawie umowy cesji weszła do spadku po zmarłym W. Ś. Powódka nie ma zatem – wbrew odmiennemu twierdzeniu Sądu Okręgowego – legitymacji czynnej w niniejszej sprawie, skoro nie przysługuje jej dochodzona wierzytelność, bo skutecznie się jej wyzbyła wskutek umowy cesji. Nie jest już więc istotne, że

dochodzone roszczenie jest przedawnione, gdyż spadkobierca W. Ś. skutecznie cofnął pozew, co oznacza, że nie wywarł on skutków prawnych w postaci przerwania biegu przedawnienia (art. 203 § 2 k.p.c., art. 123 § 1 pkt 1 k.c.).

W tej sytuacji są uzasadnione podniesione w skardze kasacyjnej pozwanej zarzuty naruszenia art. 510 § 1 i 2 oraz art. 748 k.c. Pozostałe zarzuty naruszenia prawa materialnego są bezprzedmiotowe, podobnie jak wszystkie zarzuty naruszenia przepisów postępowania. Skarga kasacyjna powódki jest zaś w całości bezprzedmiotowa wobec uwzględnienia wskazanych zarzutów naruszenia prawa materialnego podniesionych w skardze kasacyjnej pozwanej.

Z przedstawionych powodów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁶ k.p.c. orzekł, jak w sentencji.

aj

r.g.